

KONKURRENSPOLITIK

Huvudsyftet med EU:s konkurrensregler är att göra det möjligt för unionens inre marknad att fungera väl som en viktig drivkraft för medborgarnas, företagens och hela samhällets välfärd inom EU. Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) innehåller därför regler som syftar till att förhindra begränsningar och snedvridning av konkurrensen på den inre marknaden. Mer specifikt förbjuder det konkurrensbegränsande avtal mellan företag och dominanta företags missbruk av marknadsställning, vilket skulle kunna påverka handeln mellan medlemsstater. Företagssammanslagningar och förvärv med en EU-dimension kontrolleras dessutom av Europeiska kommissionen och kan eventuellt förhindras om de skulle resultera i en betydande minskning av konkurrensen. Statliga stöd till vissa företag eller produkter är för övrigt förbjudna om de snedvrider konkurrensen, men kan tillåtas i vissa fall. Konkurrensreglerna gäller under vissa villkor även för offentliga företag, offentliga tjänster och tjänster av allmänt intresse.

RÄTTSLIG GRUND

- Artiklarna 101–109 i EUF-fördraget och protokoll nr 27 om den inre marknaden och konkurrens, som klargör att ett system med rättvis konkurrens är en integrerad del av den inre marknaden i enlighet med artikel 3.3 i EU-fördraget.
- Koncentrationsförordningen (rådets förordning (EG) nr 139/2004) och dess genomförandebestämmelser (kommissionens förordning (EG) nr 802/2004).
- Artiklarna 37, 106 och 345 i EUF-fördraget för offentliga företag och artiklarna 14, 59, 93, 106, 107, 108 och 114 i EUF-fördraget för offentliga tjänster, tjänster av allmänt intresse och tjänster av allmänt ekonomiskt intresse; Protokoll nr 26 om tjänster av allmänt intresse; Artikel 36 i stadgan om de grundläggande rättigheterna.

MÅL

Det grundläggande målet med EU:s konkurrensregler är att se till att den inre marknaden fungerar väl. En effektiv konkurrens gör det möjligt för företagen att konkurrera på lika villkor i alla medlemsstater, samtidigt som de pressas att sträva efter att kontinuerligt erbjuda konsumenterna bästa möjliga produkter till bästa möjliga pris. Detta driver i sin tur på innovation och långsiktig ekonomisk tillväxt. Konkurrenspolitiken är därför ett viktigt instrument för att få till stånd en fri och dynamisk inre marknad och

för att främja den allmänna ekonomiska välfärden. EU:s konkurrenspolitik gäller även för företag utanför EU som bedriver verksamhet på den inre marknaden.

Samhälleliga, ekonomiska, geopolitiska och tekniska förändringar innebär ständigt nya utmaningar för EU:s konkurrenspolitik. Denna nya utveckling tvingar de politiska beslutsfattarna att bedöma om de nuvarande konkurrenspolitiska verktygen fortfarande är effektiva för att uppnå det övergripande målet eller om de behöver anpassas. Denna process kommer att utgöra en viktig del av arbetet i den nya Europeiska kommissionen, som inledde sitt arbete i december 2019. Kommissionen har framför allt inlett den ambitiösa uppgiften att utforma en ny europeisk industristrategi och att fortsätta med översynen av antitrustreglerna samt reglerna för sammanslagningar och statligt stöd.

KONKURRENSPOLITISKA VERKTYG

EU:s konkurrenspolitiska verktygslåda omfattar i princip antitrustregler samt regler för kontroll av företagssammanslagningar, statligt stöd och offentliga företag och tjänster. Antitrustdelen syftar till att återställa konkurrensvillkoren, om företag genom olämpligt beteende (t.ex. karteller eller missbruk av dominerande ställning) skulle ge upphov till en snedvridning av konkurrensen. Den förebyggande delen av de konkurrenspolitiska verktygen omfattar regler för kontroll av företagssammanslagningar och statligt stöd. Syftet med kontrollen av företagssammanslagningar är att förebygga en potentiell snedvridning av konkurrensen genom att i förväg bedöma om en eventuell sammanslagning eller ett eventuellt förvärv skulle kunna ha en konkurrensbegränsande effekt. Reglerna om statligt stöd syftar till att förhindra otillbörlig statlig inblandning om förmånsbehandling av vissa företag eller sektorer snedvrider, eller sannolikt kommer att snedvrida, konkurrensen och påverkar handeln mellan medlemsstaterna negativt. Tjänster av allmänt ekonomiskt intresse är av särskild betydelse för medborgarna och omfattas av särskilda regler inom ramen för statligt stöd, i syfte att främja social och territoriell sammanhållning, en hög nivå när det gäller kvalitet och säkerhet till rimliga priser samt likabehandling.

A. Omfattande förbud mot avtal som medför en begränsning av konkurrensen (artikel 101 i EUF-fördraget)

Om företagen, i stället för att konkurrera med varandra, skulle komma överens om att minska konkurrensen, skulle detta snedvrida konkurrensvillkoren, vilket i sin tur skulle skada konsumenterna och andra företag. Därför är alla avtal mellan företag som syftar till eller resulterar i en snedvridning av konkurrensen och som kan påverka handeln mellan medlemsstater förbjudna (punkt 1) och automatiskt ogiltiga (punkt 2). Detta omfattar till exempel uttryckliga avtal (såsom karteller) och samordnade förfaranden för fastställande av priser eller begränsning av produktionen, eller uppdelning av marknaden mellan företag (även kallade territoriella skyddsklausuler). Dessa typer av avtal anses alltid begränsa konkurrensen och är därför förbjudna utan undantag.

Å andra sidan kan andra typer av avtal undantas, förutsatt att de bidrar till att förbättra produktionen eller distributionen av varor eller till att främja tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande. Exempelvis skulle avtal om kostnads- eller riskdelning mellan företag eller om att påskynda innovationen genom samarbete inom forskning och utveckling kunna ge betydande ekonomiska fördelar. Villkoren för att ett sådant undantag ska

beviljas är att konsumenterna får en skälig andel av den vinst som därigenom uppnås och att avtalet inte medför onödiga begränsningar eller syftar till att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av varorna i fråga (punkt 3). I stället för att bevilja sådana undantag från fall till fall omfattas de av förordningarna om gruppundantag.

Dessa förordningar omfattar grupper av särskilda avtal som liknar varandra och som vanligtvis har en jämförbar inverkan på konkurrensen. Om man anser att en sådan grupp vanligtvis kommer att uppfylla villkoren för undantag i artikel 101.3 i EUF-fördraget, kan den beviljas ett gruppundantag från förbudet i artikel 101.1 i EUF-fördraget. Kommissionen ser regelbundet över sådana gruppundantag. Till exempel ser kommissionen för närvarande över [förordningen om det vertikala gruppundantaget](#)^[1] och de relevanta riktlinjerna. Syftet med översynen är att fastställa om förordningen fortfarande tar vederbörlig hänsyn till marknadsutvecklingen, särskilt den ökade betydelsen av onlineförsäljning och framväxten av nya marknadsaktörer såsom onlineplattformar.

Vissa avtal betraktas inte som överträdelse om de är av mindre betydelse och har liten inverkan på marknaden (principen om stöd av mindre betydelse), även om de inte uppfyller villkoren för undantag enligt artikel 101.3 i EUF-fördraget (så kallade "avtal av mindre betydelse"). Sådana avtal anses ofta vara till nytta för samarbetet mellan små och medelstora företag. Avtal vars syfte är att begränsa konkurrensen kan emellertid inte anses vara [av mindre betydelse](#)^[2].

Det är ingen lätt uppgift för de brottsbekämpande myndigheterna att bygga upp ett kartellärende och att framgångsrikt slutföra den. EU:s konkurrenslagstiftning föreskriver därför vissa incitamentsmekanismer för att öka den brottsbekämpande processens effektivitet.

- I [programmet för förmånlig behandling](#)^[3] fastställs det en ram för att belöna företag som frivilligt informerar kommissionen om förekomsten av en kartell och tillhandahåller bevis på överträdelsen. Sådant samarbete kan motivera att kommissionen beviljar nedsättning av böter, beroende på tidpunkten för och mervärdet av den tillhandahållna informationen.
- [Förlikningsförfaranden i kartellärenden](#)^[4] används för att [skynda på förfarandet](#) för antagandet av ett kartellbeslut om parterna erkänner de påstådda lagöverträdelserna i utbyte mot en nedsättning av böter med 10 procent.

---

[1] Kommissionens förordning (EU) nr 330/2010 av den 20 april 2010 om tillämpningen av artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på grupper av vertikala avtal och samordnade förfaranden (EUT L 102, 23.4.2010, s. 1).

[2] Kommissionens meddelande *Tillkännagivande om avtal av mindre betydelse som inte märkbart begränsar konkurrensen enligt artikel 101.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (stöd av mindre betydelse)* (EUT C 291, 30.8.2014, s. 1).

[3] Kommissionens tillkännagivande om immunitet mot böter och nedsättning av böter i kartellärenden (EUT C 298, 8.12.2006, s. 17), senast ändrat 2015 (EUT C 256, 5.8.2015, s. 1).

[4] Kommissionens förordning (EG) nr 622/2008 av den 30 juni 2008 avseende förlikningsförfaranden i kartellärenden, (EUT L 171, 1.7.2008, s. 3) och kommissionens tillkännagivande om förlikningsförfaranden i samband med beslut enligt artikel 7 och artikel 23 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 i kartellärenden (tillkännagivandet om förlikningsförfaranden) (EUT C 167, 2.7.2008, s. 1).

B. Förbud mot att missbruka en dominerande ställning (artikel 102 i EUF-fördraget)

Om ett företag som har en stark ställning (dominans) på en viss marknad skulle missbruka denna ställning (t.ex. genom att ta ut överdrivet höga priser från kunderna) skulle det skada både konsumenter och konkurrenter. Ett sådant beteende är därför förbjudet enligt EU:s konkurrensrätt. Ett av de mest framträdande fallen av missbruk av dominerande ställning kulminerade i [2004 års beslut om Microsoft](#)^[5]. Kommissionen konstaterade att Microsoft hade missbrukat sin dominerande ställning avseende operativsystem för klientdatorer genom att undanhålla konkurrenterna mycket viktig interoperabilitetsinformation, vilket innebar att leverantörer av konkurrerande operativsystem inte kunde konkurrera effektivt.

Med begreppet dominerande ställning avses här ”den situationen att ett företag har en sådan ekonomisk maktställning att det får möjlighet att hindra upprätthållandet av en effektiv konkurrens på den relevanta marknaden genom att företagets ställning tillåter det att i betydande omfattning agera oberoende i förhållande till konkurrenter, kunder [och i sista hand konsumenter](#)”^[6]. Dominerande ställning bedöms i förhållande till hela den inre marknaden eller åtminstone en väsentlig del av den. Hur stor del av marknaden som beaktas avgörs av produktens egenskaper, huruvida det finns alternativa produkter och konsumenternas beteende och deras beredskap att gå över till alternativa produkter.

En dominerande ställning utgör inte i sig en överträdelse av EU:s konkurrenslagstiftning, och den som har en sådan ställning får konkurrera på grundval av meriter, som alla andra företag. En dominerande ställning ger emellertid ett företag ett särskilt ansvar för att säkerställa att dess agerande inte snedvrider konkurrensen. Detta innebär att om ett företag som inte har en dominerande ställning agerar på samma sätt, skulle detta inte nödvändigtvis vara olagligt. Exempel på beteende som skulle utgöra missbruk av dominerande ställning inbegriper fastställande av priser som ligger under kostnadsnivån (underprissättning), uttagande av alltför höga priser, kopplingsförbehåll och paketförsäljning, och vägran att ha att göra med vissa motparter. I artikel 102 i EUF-fördraget fastställs en icke uttömmande lista över exempel på missbruk av en dominerande ställning.

C. Kontroll av företagsammanslagningar

Sammanslagningar eller förvärv kan vara till nytta för företagen och ekonomin som helhet, eftersom de kan skapa effektivitetsvinster, synergier och stordriftsfördelar. De leder till ett starkare marknadsinflytande och en ökad marknadskoncentration, men de kan också försvaga konkurrensen. Vissa sammanslagningar och förvärv måste därför ses över och får inte avslutas förrän tillstånd beviljas.

Enligt förordning (EG) nr 139/2004 ska en koncentration betraktas som oförenlig med den gemensamma marknaden om den påtagligt skulle hämma en effektiv konkurrens på den gemensamma marknaden eller en väsentlig del av den, i synnerhet genom att skapa eller förstärka en dominerande ställning (artikel 2.3). Kommissionen ska underrättas om planerade sammanslagningar om det företag

---

[5]Mål COMP/C-3/37.792 – Microsoft.

[6]EU-domstolens mål 27/76, United Brands.

som uppstår skulle överskrida vissa tröskelvärden (så kallade "koncentrationer med en gemenskapsdimension"). Under dessa tröskelvärden kan de nationella konkurrensmyndigheterna se över sammanslagningarna. Reglerna för kontroll av företagssammanslagningar gäller även företag som är etablerade utanför EU, om de bedriver verksamhet på den inre marknaden.

Översynsprocessen inleds vid förvärvandet av kontroll över ett annat företag (artikel 3.1). Efter en bedömning av de sannolika konsekvenserna av sammanslagningen för konkurrensen kan kommissionen godkänna eller förkasta den, eller godkänna den under förutsättning att vissa villkor och skyldigheter uppfylls (artikel 8). Det sker ingen systematisk kontroll efter sammanslagningen, och man delar inte upp företag som redan slagits samman.

Kommissionen genomförde 2014 ett samråd om möjliga ändringar av [EU:s kontroll av företagskoncentrationer](#)^[7], i syfte att förbättra reglernas effektivitet på både EU-nivå och nationell nivå. Man väntar ännu på resultatet av denna process.

D. Förbud mot statligt stöd (artikel 107 i EUF-fördraget)

EUF-fördraget innehåller ett allmänt förbud mot statligt stöd (punkt 1) för att förhindra en snedvridning av konkurrensen på den inre marknaden som skulle kunna orsakas av att vissa företag beviljas selektiva fördelar. Allt direktstöd som beviljas av medlemsstaterna (t.ex. stöd utan återbetalningsplikt, förmånliga lån, skatte- och tullbefrielser samt lånegarantier) är förbjudet. Detta gäller också alla andra fördelar som utgör förmånsbehandling av vissa företag eller sektorer och som snedvrider, eller sannolikt kommer att snedvrider, konkurrensen och påverkar handeln mellan medlemsstaterna negativt.

EUF-fördraget ger utrymme för vissa undantag från detta allmänna förbud, om de kan motiveras med specifika övergripande politiska mål (punkterna 2 och 3), till exempel för att hantera allvariga ekonomiska störningar eller av skäl som avser gemensamma europeiska intressen. Ett exempel nyligen på statligt stöd som var tillåtet för att hantera allvariga ekonomiska störningar är stödåtgärderna till förmån för banker i samband med [den globala finanskrisen](#)^[8]. Stödet till bankerna var nödvändigt för att säkerställa finansiell stabilitet och för att förhindra betydande negativa spridningseffekter för hela finanssystemet på grund av ett enskilt finansinstituts fallissemang. Liknande åtgärder har också vidtagits i samband med covid-19-krisen.

Medlemsstaterna är skyldiga att underrätta kommissionen om planerade statliga stöd, såvida de inte omfattas av ett allmänt gruppundantag (enligt förordning (EG) nr 800/2008) eller om principen om stöd av mindre betydelse är tillämplig. Den statliga stödåtgärden kan endast genomföras om kommissionen har godkänt den. Kommissionen har också befogenhet att återkräva oförenligt statligt stöd. Kommissionen har i ett antal beslut bedömt att den skattemässiga särbehandling som vissa enskilda företag åtnjuter i en del medlemsstater är otillåtet statligt stöd som måste återkrävas. Exempelvis begärde kommissionen 2016 att Irland skulle återkräva skatt

[7]Kommissionens [vitbok Effektivare kontroll av företagskoncentrationer](#) (COM(2014)0449).

[8]Se till exempel *Meddelande från kommissionen om tillämpning, från och med den 1 augusti 2013, av reglerna om statligt stöd på stödåtgärder till förmån för banker i samband med finanskrisen (bankmeddelandet)* (EUT C 216, 30.7.2013, s. 1). Det föregicks av sex andra meddelanden om ytterligare statliga stödåtgärder i samband med krisen ("krismeddelanden").

från Apple på 13 miljarder euro. Beslutet överklagades av såväl Apple som Irland och målet behandlas för närvarande av domstolen.

E. Tjänster av allmänt ekonomiskt intresse

I vissa medlemsstater tillhandahålls vissa grundläggande tjänster (t.ex. el, post och järnvägstransport) fortfarande av offentliga företag eller företag som kontrolleras av offentliga myndigheter. Sådana tjänster betraktas som tjänster av allmänt ekonomiskt intresse och omfattas av särskilda regler inom ramen för EU:s regler om statligt stöd. Tjänster av allmänt ekonomiskt intresse är ekonomiska verksamheter av särskild betydelse för medborgarna och som inte skulle produceras enbart av marknadskrafterna, eller åtminstone inte i form av en tjänst till rimligt pris och som är tillgänglig för alla utan åtskillnad. I EUF-fördraget betonas vikten av dessa tjänster och deras mångfald, av att de nationella, regionala och lokala myndigheternas har stort handlingsutrymme och av principen att tjänsterna är allmänt tillgängliga. I artikel 36 i stadgan om de grundläggande rättigheterna konstateras också att unionsmedborgarna bör ha tillgång till tjänster av allmänt ekonomiskt intresse, i syfte att främja social och territoriell sammanhållning i unionen.

VERKSTÄLLIGHET

En strikt och effektiv efterlevnad av EU:s konkurrensregler är avgörande för att säkerställa att de konkurrenspolitiska målen uppnås. Kommissionen är det viktigaste organet med ansvar för att se till att dessa regler tillämpas korrekt och har omfattande kontroll- och verkställighetsbefogenheter.

Dessutom har medlemsstaternas konkurrensmyndigheter, sedan den 1 maj 2004, i samband med antitrust (artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget), utfört vissa verkställighetsfunktioner när det gäller konkurrens. Genom rådets förordning (EG) nr 1/2003 gavs de nationella antitrustmyndigheterna och antitrustdomstolarna en utökad roll när det gäller verkställighet, vilket ytterligare stärktes genom [direktiv \(EU\) 2019/1](#)^[9]. I ett sådant decentraliserat verkställighetssammanhang är effektiv samordning mellan nationella och europeiska konkurrensmyndigheter avgörande. Europeiska konkurrensnätverket (ECN), som består av de nationella konkurrensmyndigheterna och kommissionen, fungerar därför som en plattform för informationsutbyte som syftar till att förbättra samordningen av verkställigheten för konkurrensreglerna.

På antitrustområdet antogs 2014 [direktivet om skadeståndstalan](#)^[10] i syfte att stärka den avskräckande effekten mot förbjudna avtal (karteller och missbruk av dominerande ställning) och ge konsumenterna ett bättre skydd. Det underlättar processen för att erhålla ersättning för skada som orsakats medborgare eller andra företag genom en överträdelse av konkurrensreglerna. Kommissionen väntas lägga fram en rapport om tillämpningen av direktivet 2020.

---

[9]EUT L 11, 14.1.2019, s. 3. Direktivet trädde i kraft den 3 februari 2019 och måste införas som lagstiftning i medlemsstaterna senast den 4 februari 2021.

[10]Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/104/EU av den 26 november 2014 om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser (EUT L 349, 5.12.2014, s. 1).

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Parlamentets viktigaste uppgift när det gäller konkurrenspolitik är att granska den verkställande makten. Kommissionsledamoten med ansvar för konkurrens träffar flera gånger per år parlamentets utskott för ekonomi och valutafrågor (ECON) för att redogöra för sin politik och diskutera enskilda beslut.

När det gäller antagandet av konkurrenslagstiftning deltar parlamentet vanligtvis endast genom samrådsförfarandet. Det har därför begränsat inflytande jämfört med kommissionen och rådet. Parlamentet har bland annat i sina årliga resolutioner om kommissionens årsrapport om konkurrenspolitiken upprepade gånger krävt att det ordinarie lagstiftningsförfarandet ska utvidgas så att även konkurrensrätten omfattas.

I själva verket tillämpades det ordinarie lagstiftningsförfarandet nyligen för antagandet av de ovannämnda direktiven om skadeståndstalan och åtgärder för att stärka medlemsstaternas konkurrensmyndigheter. I båda fallen var parlamentet (med ECON som ansvarigt utskott) medlagstiftare. Ledamöterna ansåg att det var viktigt att konsumenterna kunde få fullständig ersättning för skada som de hade åsamkats, samtidigt som de ville undvika eventuell överkompensation. Ledamöterna lyckades i konsumenternas intresse säkerställa att de nationella konkurrensmyndigheternas beslut skulle utgöra ett prima facie-bevis på överträdelse av konkurrensrätten. Dessutom framhöll de vikten av att konkurrensmyndigheterna kan vidta interimistiska åtgärder i konkurrensförfaranden.

Under den åttonde valperioden analyserade de tre särskilda utskotten för skattebeslut och andra åtgärder av liknande karaktär eller med liknande effekt (TAXE, TAXE 2, TAXE 3) de åtgärder som vidtagits för att bedöma förenligheten mellan skattebeslut i medlemsstaterna och reglerna för statligt stöd och möjligheten att ytterligare tydliggöra reglerna för ömsesidigt informationsutbyte.

Parlamentet fortsätter att övervaka utvecklingen av konkurrenspolitiken och kommissionens arbete på detta område. ECON-utskottets arbetsgrupp för konkurrenspolitik och parlamentets årliga resolutioner om kommissionens årsrapport om konkurrenspolitiken ger politiskt bidrag och vägledning för parlamentets syn på hur vi kan ta itu med de konkurrenspolitiska utmaningarna i vårt samhälle.

Radostina Parenti
02/2020

